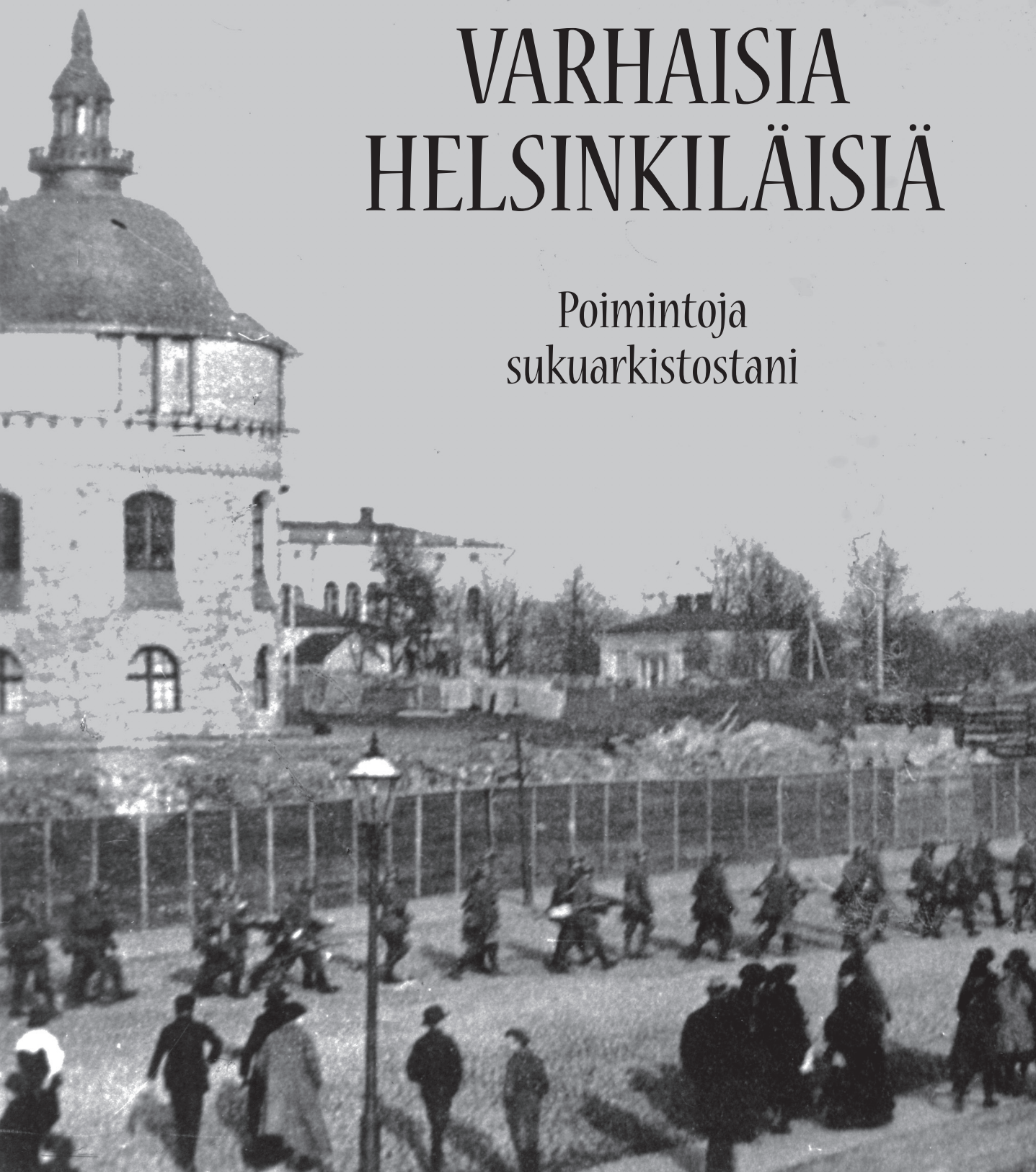

MARJATTA PARPOLA

VARHAISIA HELSINKILÄISIÄ

Poimintoja
sukuarkistostani

VARHAISIA HELSINKILÄISIÄ

MARJATTA PARPOLA

VARHAISIA
HELSINKILÄISIÄ

Poimintoja sukuarkistostani

Kannen kuva:
Paavo Ingervo 1918

© 2017 Marjatta Parpola

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-951-56-8308-3

SISÄLLYS

Kuvat	9
Esipuhe	15
SUKUJUURAKKONI KIMPUSSA	19
Tunnustusta isoisälle ja kurkistus muistojen ja tosiasioiden kudelmaan	21
Rannikkovyöhykkeen ruotsalaisia	24
Isoisäni isän sukua	24
Isoisäni äidin sukua	33
Carl Aronin ja Engla Sofian Helsinki	37
Fannyn perhe ja Sinebrychoffit	41
Tarmokkaita naisia	44
Fannyn Esplanadi	46
Fanny ja Erik	47
Wäinön lähipiiri	51
Erik talonomistajana	53
Oppimassa omalla tontilla	56
Kaksi matkaa	58
Vapaa-ajan vietto	59
Wäinön kasvatus ja koulutus	61
Isoäitini sukua	66
Saiman perhe Turussa ja Helsingissä	73
Kristallikruunu Göhleltä	80
Wäinö muuttaa Helsinkiin	80
Sisarukset Helsingissä kulttuurikotien piirissä	83
Suomi-yhtiöön	86

Uusia sukulaisia sortokauden myllerryksessä	88
Wäinö, itsellinen huushollari	91
Iloisia hääjuhlia	92
Greta, uskollinen palvelija	94
Vanhempien sukulaisten kuulumisia	95
Wäinön ja Saiman yhteisen elämän alku	97
Hämeen ja Savon suomalaisia	105
Äidinisäni sukua	105
Äidinäitini sukua	106
Henrika ja Johannes	110
 KAKSI LASTA KASVOI LÄHEKKÄIN, VAAN KULKEA EI SAANEET VIEREKKÄIN	 113
Paavo elämänsä alkutaipaleella	115
Sunnuntaiprinssi	115
Taivas synkkenee	118
Paremmissa merkeissä	122
Wäinö menestyy toimessaan, mutta tietää rajansa	125
Kotipiirissämme elämme herttaisen lämmittäviä aikoja	129
Kyllin ja Evan perheiden kuulumisia	136
Nuorsuomalainen	138
Opriksessa ja Italiassa	139
Ilma ja Jaakko	141
Tri Meurmanin hoitolassa ja Vaasan suvun parissa	144
Pakoon Helsingin raakaa merellistä ilmaa	148
Wäinön mieluisa työmatka	150
Saiman viimeinen kesä	152
Paavo puoliorpona	158
Yksinhuoltajan perhe	158
Töölö	160
Lapset elivät kuin pellossa	164
Bad Grankulla	169
Wäinön ja lasten unohtumaton matka Kainuuseen	170
Wäinö muistelee sodan alkuaikaa	171

Äitipuoli muuttaa kotiin	175
Levotonta maailmalla, mutta uusi järjestys kotona	175
Nummelan parantola ja uusi perheenjäsen	181
Osakkeita	185
Lähiympäristön tapahtumia	186
Suomi ja Paavo rinnan aikuisuutta kohti	188
Kyllä nyt on tukala kaupunkilaisen elää; kyllä nyt maalainen myy vaikka mitä	188
Perhesuhteita	191
Jäähyväiset Torsvikille ja uuteen kesäpaikkaan	193
Voita, halkoja ja lasivärikuvia	197
Paavon sisällissota	202
Sodanjälkeistä elämää	207
Paavo pitää päiväkirjaa kesällä 1918	211
Hyvityksen saanut mies	226
Olennaista Paavossa	231
Toini elämänsä alkutaipaleella	232
Pappan Naa	232
Toinikin siirtyy taapertelemaan Etelä-Helsinkiin	233
Kulkutautisairaalassa	236
Lastenkotiin	243
Skurken Rafael	244
Monenlaista uhkaa luunapeista Halley'n pyrstötähteen	245
Toinin unelmien kesä; eväitä koko elämän ajaksi	247
Mehiläiset parveilevat: Oliko Toini luotettava kertoja?	254
Jälleen lastenkotiin	256
Kamala hattu	258
Kesä Vehmaalla	259
Oikokadun kouluun	262
Toini tutustuu Nokkalaan	264
Kiivas Matti, kanojen ystävä	266
Lukutoukka ja sonni	269
Aron perhe ja uimakoulu	269
Se oli juhlaa	271
Toini, vallaton koululainen	272

Sorovnoo, ja periksi en anna	276
Sivistys ei ole kaikkia varten	276
Jälleen Nokkalassa	277
Leiviskät	278
Albergan koti	279
Kerman kaipuu ja julma sijainen	280
Kallion kouluun	283
Toinin kesä Herttoniemen kartanon mailla	285
Tehtaankadun kansakouluun	291
Tärkeä suunnannäyttävä ja uusi uskollinen ystävä	295
Paha kesäkoti, hyvä kesäkoti	299
Ammattikouluun	303
Suomi ja Toini rinnan aikuisuutta kohti	304
Vallankumous vapauttaa partioliikkeen	304
Toinin sisällissota	315
Sodan jälkihoitoa ylätasolla	321
Sodan jälkihoitoa alemmalla tasolla	322
Nälkää pakoon Pohjanmaalle	330
Toinin orpo syksy	333
Tatu ja ehkä joku toinenkin Kolehmainen tulee hätiin	336
Johanna-tädin ja herra X:n maatila	338
Ennen exodusta	347
Nuori Toini elämän hiomossa	356
Henkilöitä	359
Lähteitä	370

KUVAT

PAAVO:

1–2. Näkymiä Åkebackenista Vöyrillä	26
3. Venla Ingman kangaspuineen Vöyrillä	27
4. Erik Emanuel Ingmanin serkkuja: Matias, Johan Alfred ja Erik	29
5. Erik Ingman, Erik Wäinö Ingmanin isoisä	31
6–7. Maria Lovisa (Marie Luise) Ingman, o.s. Chydenius	31
8. Carl Ferdinand Forsténin hauta Helsingin Hietaniemessä	42
9. Nuori Erik Emanuel Ingman	49
10. Nuori Fanny Ingman, o.s. Forstén	49
11. Erik Wäinö Ingman vuonna 1874	52
12. Erik Emanuel Ingman partasuuksi ehtineenä	52
13.–17. Erik Emanuel ja Fanny Ingmanin pihapiirin rakennuksia Vaasassa	55
18. Wäinö Ingmanin piirros isänsä ostamasta tontista	57
19. Wäinö Ingmanin pohjapiirros päärakennuksesta	57
20. Wäinö Ingman koulupoikana	62
21. Erik Emanuel Ingman miehuutensa päivinä	65
22. Fanny Ingman, suuren perheen emäntä	65
23. Sofia Albertina Eklund, o.s. Korsström	67
24–26. Merikapteeni Karl Herman Eklund, Saima Ingmanin isä	68
27–28. Olga Malvina Eklund, Saima Ingmanin äiti	68
29. «Mormor Jansson», Saima Ingmanin äidinäidin sisar	70
30. Albert Daniel Constantin Eklund, K. H. Eklundin veli	70
31. Albert Eklundin 1. vaimo Karolina Johanna, o.s. Selenius	70
32. Hilma Alexandra Hartzell, o.s. Eklund, K. H. Eklundin sisar	70
33. Robert Hartzell	70
34. Fanny Sofia Hahnsson, o.s. Eklund, K. H. Eklundin nuorempi sisar ...	70
35. Johan Abel Hahnsson	70

36. Pietarissa otettu kuva Karl Herman ja Olga Eklundista	71
37. Saima Eklund n. 1879–1880	71
38. Saima Eklund	71
39. Sally ja Saima Eklund	72
40. Saima ja Sally Eklund Pietarissa	72
41. Aina Betulia Lundell	72
42. Väinö Vallinkoski, ent. Verin	73
43. Karl Herman Eklundin hauta Helsingin Hietaniemessä	75
44. Saima Eklund	77
45. Aina Betulia Eklund Saiman ja lastensa Edvinin ja Ainon kanssa	77
46. Aina Betulia Eklund Saiman, Sallyn ja kuuden oman lapsensa kanssa ..	77
47. Väinö Ingman pian Helsinkiin muutettuaan	81
48–49. Elli Ingman	84
50. Kylli Ingman	84
51. Kylli ja Ilma Ingman	84
52. Martin Ingman	84
53. Ilma ja Helena Ingman	84
54. Gustaf Ignatius	89
55. Gustaf ja Katri Ignatius sekä Kylli, Eva ja Väinö Ingman 1897	90
56–57. Ratakatu 23	91
58. Saima Eklund ja Väinö Ingman	98
59. Saima Ingman, o.s. Eklund	103
60. Hirvosen sisarukset Henrika, Johanna ja Olga	106
61. Henrika Saaren lapsuudenkoti Hirvolan saarella	107
62. Anna Kaisa (Katri) Kainulainen, o.s. Hirvonen 60-vuotiaana	108
63. Paavo (Paul) Hirvonen vaimoineen	108
64. Henrika Saari, o.s. Hirvonen	110
65. Paavo Ingervo toukokuun alussa 1902	117
66. Paavo Ingervo onnellisten vanhempiensa sylissä marraskuussa 1902	117
67–69. Väinö Ingmanin perheen kotitalo 1902–1910	119
70–71. Sally Vallinkoski, o.s. Eklund	119
72. Väinö Vallinkoski	119
73. Conrad Freese sisarensa ja hiljattain leskeksi jääneen äitinsä kanssa	120
74. Freesen kirjakauppa Vaasassa	120
75. Saima Ingman, o.s. Eklund	121
76. Helena Ingman	121

77. Paavo ja Raili Ingervo alkuvuonna 1904	123
78–79. Paavo Ingervo loppuvuonna 1904	124
80. Erik ja Fanny Ingmanin lastenlapsia Vaasassa jouluna 1904	124
81. Eva ja Conrad Freese 1904	124
82. Matroona Fanny Ingman	124
83. Erik ja Fanny Ingmanin suku koolla Vaasassa jouluna 1904	125
84– 85. Aino Acktén kirje Wäinö Ingmanille Suomi-yhtiöön	126
86. Wäinö ja Saima Ingmanin kesäasunto Kirkkonummen Torsvikissä	127
87–89. Wäinö ja Saima Ingmanin perhe Torsvikissä kesällä 1905	127
90. Wäinö ja Saima Ingmanin perhe keväällä 1906	130
91. Juhannusretki Torsvikissä 1906	131
92. Raili Ingervo	131
93. Olavi Ingervo	131
94. Suomi-yhtiön toimihenkilöitä hiihtoretkellä 29.3.1907	132
95. Päivölän talo, Kasarmikatu 23, nykyinen Handelsgillet	139
96. Paavo, Raili ja Olavi Ingervo (1908?)	140
97. Aune, Kirsti ja Eero Ignatius (1908?)	140
98. Turussa otettu kuva Saima Ingmanista (1909?)	142
99. Aune Vallinkoski	143
100. Irja Vallinkoski	143
101. Aino Eklund ja Aune Vallinkoski	143
102. Wäinö Ingman 30. toukokuuta 1910	145
103. Saima Ingman 30. toukokuuta 1910	145
104. Wäinö Herman Eklund, myöh. Eklund-Äyhö	145
105. Fanny Ingman	145
106. Wäinö Ingmanin perhe Torsvikissä kesällä 1910	146
107. Raili Ingervo pikku emäntänä veljilleen Torsvikissä kesällä 1910	146
108. Aarne Eklund ja Ilma Ingman vieraina Torsvikissä kesällä 1910	146
109. Fanny Ingman lastensa perheiden kanssa Kopparössä 1910	147
110. Serkukset piirissä Freesen huvilalla Kopparössä elokuussa 1910	147
111. Freeset Pariisissa	148
112. Wäinö Ingman perheineen Grankullassa talvella 1910–11	149
113. Grankullan tie talvella 1911	149
114. Wäinö ja Saima Ingmanin 10-vuotishääpäivä Grankullassa v. 1911	149
115. Wäinön Ingmanin perhe koolla Grankullassa kevättalvella 1911	149
116. Töölönkatu 9	153

117. Kansallismuseon naapuritalo vuonna 1912	153
118. Wäinö Ingman	156
119. Wäinö Ingmanin v. 1911 Hietaniemestä hankkima hauta	157
120. Kesän viettoä Torsvikissä 1912 Saima Ingmanin jo kuoltua	166
121. Wäinö Ingmanin perheen kesäasunto Torsvikissä 1912	166
122–123. Kolme äiditöntä: Paavo, Raili ja Olavi Ingervo	167
124. Paavo Ingervon ensimmäinen valokuva: Torsvik kesällä 1913	168
125. Sisarukset Raili, Paavo ja Olavi Ingervo vaellussauvoineen	171
126–127. W. Ingmanin kuvat Kajaanista: Ämmäkoski ja tervaveneet	171
128. Suomi-yhtiön tarkastajakokouksen ”ruokalistaa” 16.1.1915	173
129. Mäkitupalainen Karl Lindström perheineen Torsvikissä 1914	174
130. Artur Malin Pietarissa	174
131. Merimiespuseroinen Raili SYK:n II B-luokan kuvassa	174
132. Vallinkoskien nimipäiväonnittelut kolmelle Erikille 1915	178
133. Paavo Ingervon kuva heinänteosta Mustasaaren Grönvikissä 1915	178
134. ”Moottori” matkalla Turkuun: Taivassalo 1915	179
135. Vallinkosken perhe vuonna 1916	183
136. Paavo Ingervo Nummelan parantolassa 29.7.1916	183
137. Museokatu 9 Vänrikki Stoolin kadun kulmassa	185
138. Edvin Eklund publiikkipäivänään 1.6.1917	191
139. Paavo, Olavi ja Raili Ingervo ”Lönnrotinkivellä” Torsvikissä 1914	194
140. Paavo, Pertti ja Marjatta Ingervo ”Lönnrotinkivellä” 1960	194
141. Leponiemen silta ja ”Pikkurivi”, Taivassalo	195
142–143. Leponiemen huvila, Taivassalo	195
144. Saksalaisia sotilaita marssimassa Kansallismuseon ohi 12.4.1918	206
145. Saksalaiset sotilaat edenneinä Aurorankadulta Nervanderinkadulle	206
146. Anni Ingman sekä Maire ja Sirkka Ingervo ”nälkävuosien” aikoihin ...	209
147. Paavo Ingervo suojeluskaartilaisena keväällä 1918	209
148. Wäinö Ingman, innokas moottoriveneilijä	223
149. Lehtoset sekä W. Ingmanin perhettä nimismiehen kahvikutsuilla	225
150. Wäinö Ingmanin perhettä ja Lehtoset	225
151. Raili, Olavi ja Maire Ingervo Aarne Eklundin seurassa	226
152. Olavi Ingervo	226
153. Paavo Ingervo, »Herra Esperantisti»	230

TOINI:

154. Toivo Saari vuonna 1899	232
155. Johannes, Henrika ja Toivo Saari vuonna 1900	232
156. Johannes Saari	233
157. Toini Saari vuonna 1903	233
158. Isättömiksi jääneet Toivo ja Toini Saari Helsingissä vuonna 1904	234
159. Bertel Lorens Skutvik, myöhemmin Hirvonen, 1904	236
160. Henrika, Toini ja Aune Saari 1905	238
161. Henrika Saari 1905	238
162. Toini Saari 1906	239
163. Aune Saari 1906	239
164. Skutvikit Hirvolan saaressa (kesällä 1907?)	241
165. Skutvikit ja Toini Saari Espoossa 1909	242
166. Skutvikit ja Toini Saari luonnon helmassa kesällä 1910.....	248
167. Sisarukset Toini, Aune ja Irma Saari (vuonna 1910?)	257
168. Helmi Skutvik (1911?)	257
169. Bertel Skutvik Turva-koiran kanssa Hyvinkäällä (1915?)	294
170. Helsingin Hesperton Otava-vartio (1917?)	307
171. Partiotoverukset Toini, Elsa ja Aili (1917?)	310
172. Aili Lindgren (1917?)	310
173. Aili Lindgrenin kotitalo Malminkatu 12	314
174. Toini Saaren veli Toivo Amerikassa (1918?)	335
175. Iloisia partiolaisia luonnon helmassa	337
176. E. J. Löfgrenin taulu ja Ivan Uschakoffilta saatu perintölipasto	340
177. Senja Eskelinen, Toini Saaren serkku	344
178. Julia Poijärvi Albergassa	345
179. Hilja Nironen mökillä Brändössä	345
180–181. Kuusiston leirillä kesäkuussa 1920	352
182. Aili Lindgren, innokas voimistelija	353
183. Toini ja partiotoverinsa Elsa Malminkatu 12:n pihalla 12.8.1920	355
184. Partiolaisia Porvoossa	355
185. Ylipäällikkö Anni Collan pihallaan Albergassa	357

*Isoäidilleni Saimalle,
jota en saanut koskaan tavata*

ESIPUHE

Vanhempani säilyttivät valtavan määrän pitkän elämänsä aikana kertyneitä kirjallisia merkintöjä ja valokuvia, joista vain pieni osa oli jotenkin järjestettyinä. Heidän jälkeensä tätä aineistoa löytyi ripoteltuna komeroihin, pöytälaatikoihin ja kellaritiloihin. Runsaus ja kaaos oli nujertaa meidät, jotka kuolinpesää selvitte-
limme. Itse en kyennyt valitsemaan helpointa ratkaisua eli sekalaisen materiaalin kantamista jättestioihin tai kosteihin varastotiloihin. Toisaalta tiesin, etteivät vanhempani olisi sellaisesta menettelystä ilahtuneet, toisaalta oma uteliaisuuteni perheemme menneisyyttä kohtaan oli nyt kaipauksen myötä uudella tavalla herännyt ja vahvistunut.

Koska kulttuuriantropologina ja museoviraston virkailijana ahnaasti tutkis-
kelin ventovieraiden ihmisten kohtaloita, vanhempani uskoivat minun olevan lapsistaan se, joka todennäköisesti kiinnostuisi tutkimaan myös heidän elämänsä vaihteita. Ainoana tyttärenä ja kuopuksena olin heille myös hyvin läheinen. Niinpä sain jo isäni eläessä omakseni isoisäni käsin kirjoitetut muistelmat ja muuta materiaalia. Kun vanhemmistani aika jätti, kumpikaan veljistäni ei siis ollut valmis antamaan toistakymmentä metriä kuivaa hyllytilaa sukuamme kos-
kevalle aineistolle. Näin suuri osa lopustakin materiaalista joutui minulle.

En päässyt järjestelmällisesti tutkimaan aineistoa ennen, kuin mieheni ja minä hankimme runsaasti lisää asuin- ja hyllytilaa vuonna 2007. Tuolloin alkoi dokumenttien tunnistamis- ja ajoittamistyö, joka vuosia kestäneen uurastuksen jälkeenkään ei ole tullut valmiiksi. Sain kuitenkin käyttööni riittävän paljon ma-
teriaalia voidakseni alkaa sen tutkimisen ja muokkaamisen, mutta salapoliisityö vain jatkuu ja kiehtoo kirjoittamisen rinnalla edelleenkin.

Koska olen ymmärtänyt, etteivät julkisten arkistojen tilat enää yleensä riitä järjestettyjenkään suku- ja kotiarkistojen säilyttämiseen, olen ahnaasti liittänyt mahdollisimman paljon yksityiskohtaista primaariaineistoa teokseeni, jotta suuri määrä lähdeaineistosta näin tiivistettynä säilyisi jälkipolville. Olen myös halunnut tarjota lukijoille mahdollisuuden itse nähdä, mihin tulkintani ovat perustuneet, ne kun monesti eroavat muiden tulkinnoista. Toisia asioita tai

henkilöiden ominaisuuksia on mielestäni väärin perustein ylistetty, toisia taas turhaan moitittu tai vähätelty.

Tähän teokseen olen ottanut mukaan aineistoa vain vuoden 1920 elokuuhun saakka. Siitä eteenpäin, seuraavaan kirjaani, olen jo alustavasti kirjoittanut siitä, kuinka äitini vaikeissa olosuhteissa mutta päättäväisesti opiskeli kansakoulunopettajaksi ja isäni suoritti tutkinnon liikemiesten kauppaopistossa. Selostuksessa etenen vaiheeseen, jossa heistä kumpikin pääsi koulutustaan vastaavaan työhön. Isälleni tarjoutui mahdollisuus opiskella ja työskennellä Lontoossa ja matkustella vuonna 1929 Jugoslaviassa. Pääsipä äitinikin matkustamaan Eestiin ja Sveitsiin partiolaisena. Vanhampieni polut liittyivät yhteen vuonna 1933 ja tästä alkaa myös oman sisarusarjani elämän alkutaival.

Sukujuurakkoni yksi haara juontaa todennäköisesti aivan kaupungin alkuun, siihen Helsinkiin, joka Kustaa Vaasan käskystä perustettiin Vantaanjoen suulle vuonna 1550. Toisaalta suurin osa muista sukulaisistani päätyi vähitellen eri puolilta Suomea Helsingin asukkaiksi. Siitä nimi *Varhaisia helsinkiläisiä*.

Varsinaista sukututkimusta en ole itse harjoittanut, vaan olen hyödyntänyt sukulaisten ponnistelujen tuloksia. Olen käyttänyt teoksessani lääketieteen lisensiaatti Ove Ingmanin laatimaa luetteloa kauppias Erik Ingmanin jälkeläisistä sekä filosofian tohtori Jorma Vallinkosken laatimaa selvitystä vanhempiansa Väinö ja Sally Vallinkosken esivanhemmista. Edellinen antaa valaistusta isoisäni ja jälkimmäinen isoäitini suvun polveiluun. Isäni enopuoli Thordvald Eklund on puolestaan perusteellisesti syventynyt Eklundin suvun vaiheisiin, joista pikkuserkkuni Ismo Mussaari ja isäni serkku Rune Eklund ovat avuliaasti kertoneet lisää.

Serkkuni Asko Parviala on lähettänyt parissa joulukirjeessään varhaisimpia helsinkiläisiä esivanhempiamme koskevia tietoiskuja. Asko Parviala on myös toimittanut vuonna 2003 yksityisesti painetun teoksen *R&R: Reino ja Raili Parvialan syntymästä 100 vuotta*. Äitini otti itse selvää hämäläisistä ja savolaisista sukujuuristaan ja kirjoitteli tutkimustuloksiaan paperiarkeille. Tässäpä tärkeimmät julkaisemattomat sukuani koskevat lähteet ovatkin.

Ystävältämme Harry Halénilta olen saanut viipymättä täsmällisiä vastauksia kysymyksiini Uschakoffin suvusta ja Herttoniemen vanhoista kartoista. Koulutoveriltani Hellevi Arjavalta olen saanut vastauksia joihinkin Pohjanmaan sukulaisiani koskeviin kysymyksiin. Asko Parvialan tytär Johanna on ystävällisesti antanut minun lainata haltuunsa annettua isoäidilleni kuulunutta syntymäpäiväkirjaa.

Kun ärhäkkään terrierin tavoin olen käynyt arkistoni kimppuun sen salaisuuksia penkoen, olen myös tarvinnut ystäviä kuulemaan kaivantani tuloksista. Tyttäreemme Päivikki jakoi jo nuorena innostukseni vanhempieni, siis omien iso-

Kotiarkistoani työstäessäni minulle on selvinnyt, että yksi sukujuurakkoni haara ulottuu aina 1500-luvun vanhaan Helsinkiin. Kaikki isovanhempani muuttivat pääkaupunkiin jo 1800-luvulla. Kuvaukseni tässä teoksessa päättyy vuoteen 1920, jolloin muun sukuni muuttoliike Helsinkiin oli vielä verkkaisaa. Isovanhempieni ja vanhempieni silmin olen saanut nähdä monia historiamme tapahtumia ja ilmiöitä sisältäpäin. Tällaisia ovat sosiaalinen eriarvoisuus, kielikysymykset, kansalaissota ja partioliike. Vanhempani elivät lapsina lähellä eteläisessä Helsingissä, mutta perhetaustansa vuoksi kuitenkin kaukana toisistaan.

